

ASEPTIKA VA ANTISEPTIKA TAMOYILLARI BILAN ISHLASH

PhD Xudoyarova G.N.

Xakimov Xursanmurod, Axmedjanov Sherzod, Djalilzoda Furqatjon

(davolash ishi fakulteti talabalari)

SAMARQAND ZARMED UNIVERSITETI

Mavzuning dolzarbligi: Asseptika — bu turli mikroorganizmlar (bakteriyalar, viruslar, zamburug'lar va boshqa patogenlar)ning organizmga tushishini oldini olishga qaratilgan tibbiy tadbirlar majmuasidir. Asseptikaning asosiy vazifasi — infeksiyon kasalliklarning kelib chiqishining oldini olish, shuningdek, davolash jarayonida bemor va tibbiyot xodimlari xavfsizligini ta'minlashdir. Asseptika barcha tibbiyot jarayonlarida, ayniqsa jarrohlik amaliyotlari va tibbiy uskunalarni ishlatishda muhim rol o'ynaydi. Ingliz olimi J. Lister fransuz bak-teriologi L. Paster tajribalariga asoslanib operatsion xona havosidagi, jarroh qo'lidagi va jarohatga ishlatiladigan narsalar (doka, jarrohlik as-boblari) dagi bakteriyalarni yo'qotish bilan jarohatlarni ko'pgina asoratlardan saqlab qolish mumkin, degan xulosaga keldi. Buning uchun u 5% li karbol kis-lota eritmasiga ho'llangan bir necha qavat bog'lov ishlatdi.

Antiseptik kimyoviy preparatlar yuza va chuqur qo'llanadi. Yuza da jarohat va bo'shliklar xloramin, xloratsid, vodorod peroksid, kaliy permanganat va boshqa moddalar eritmasi bilan yuviladi yoki jarohat yuzasiga antiseptik mazlar (mas, A. V. Vishnevskiy mazi) surtiladi. Chuqur avj olayotgan jarohat atrofidagi teri ostiga anti-septik suyuqliklar (furatsilin, rivanol va boshqa eritmalar), teri osti, muskul orasi yoki venaga antibiotiklar singari antiseptik moddalar yuboriladi. Ikkala holda ham mikroblar yo o'ldiriladi yoki ularning hayot faoliyati uchun noqulay sharoit tug'diriladi.

Kalit so'zlar: operatsiya, sterilizatsiya, antiseptika, kimyoviy, moddalar, mikroorganizm, teri, antiseptik, infeksiya, davolash, bakteriyalar, viruslar, zamburug'lar.

Mavzuning maqsadi: mikroblarning organizmga kirishini oldini olish va ularning tarqalishini o'rganish.

Tadqiqod uchun materiallar: Bu jarayonlar odatda operatsiyalar, jarrohlik amaliyotlari, tish davolash, infeksiyon kasalliklarni davolashda muhim hisoblanadi. Shuningdek, asimptomatik kasalliklarni aniqlash, toza va xavfsiz tibbiy muhit yaratish ham bu sohaning asosiy vazifalaridan biridir. Asseptik usullar bir nechta turga bo'linadi:

Antiseptika — bu mikroorganizmlarning ko'payishini oldini olish yoki ularni o'ldirish uchun ishlatiladigan moddalar (antiseptiklar). Ular odatda teri yoki yasalgan yaralar ustida qo'llaniladi. Masalan, spirtli antiseptiklar, vodorod peroksid va xlorheksidin kabi moddalardan foydalaniladi.

Sterilizatsiya — bu asbob-uskunalar va jihozlarni mikroorganizmlardan to'liq tozalash jarayonidir. Bu usul ko'pincha yuqori harorat (bug' orqali) yoki kimyoviy moddalar yordamida amalga oshiriladi.

Antiseptika - dezinfeksiya vositalari yordamida yiringli zararlanishning oldini olish tushuniladi. Antiseptikaning rivojlanishida faqat jarrohlik sohasidagi bilimlarning to'planishiga asoslanishdan tashqari, mikrobiologiya, farmakologiya, fizika, kimyo va boshqa bir qator sohalarning o'ziga yarasha ahamiyati bor.

Mexanik antiseptika. Mexanik antiseptika infeksiya tushgan va hayotga yaroqsiz to'qimalarni mexanik yo'l bilan kesib olib tashlash va shu yo'l bilan jaro- hatlarga infeksiya tushishining oldini olish hamda ularni davolashning asosiy turlaridan biridir. Mexanik antiseptika amaliyotda eng ko'p qo'lla- niladigan, jarohatga birlamchi jarrohlik ishlovini berish usuli hisoblanadi. Birlamchi jarrohlik ishlovi to'g'ri va o'z vaqtida bajarilgandagina jarohatlarning infeksiyadan tozalanganligiga va jarohatning birlamchi bitishiga kafolat

beriladi.

Ifloslangan jarohatlarni infeksiyalardan tozalash, yot jismlarni olib tashlash, hayot faoliyatiga ega bo'lmagan to'qimalarni kesib tashlash muolajalari mexanik antiseptikaning jarrohlik amaliyotida keng qo'llaniladigan jarohatga birlamchi ishlov berish davo tadbirlaridan biri hisoblanib, mikroblarning hayot kechirishiga qarshi olib boriladigan choralardir. Bu usulni birinchi bo'lib rus jarrohi K. K. Reyer 1877–1878 yillarda rus – turkiya urushida qo'llagan.

Fizikaviy antiseptika. Bu usul ham yaralarga infeksiya tushishining oldini olish va davolashga qaratilgan eng muhim antiseptikaning turi bo'lib, fizikaviy omillarni qo'llash orqali mikroblarning miqdorini kamaytirish, ularni parchalab yuborish hamda hayot faoliyati davomida ajratgan zaharli moddalar (toksin)ni yo'qotishdan iborat. Fizikaviy antiseptikaga quyidagilarni kiritish mumkin:

–bog'lamlarning gigroskopikligi (suyuqlikni shimib olishi)dan foydalanish, kapillarlik xossasi tufayli yara yuzasidagi (tarkibida mikrob va uning zahari mavjud) suyuqlikning shimib olinishi;

–gipertonik eritmadan foydalanish yaradagi onkotik bosimdan yuqori bo'lgan osmotik bosimni hosil qilish kapillarlik xossasini keltirib chiqaradi va yuqori samara beradi.

Yorug'lik, quruq issiq, ultratovush, ultrabinafsha nurlar va boshqa omillarni ham fizikaviy antiseptikaga kiritish mumkin.

Kimyoviy antiseptika. Bakteriyalarning rivojlanishini to'xtatuvchi (bakteriostatik) va bakteriyalarni o'ldiruvchi (bakteritsid) xususiyatga ega moddalarni qo'llash kimyoviy antiseptika hisoblanadi. Mikroblarga ta'siridan tashqari, kimyoviy moddalar to'qima, jarohat va organizmga ham biologik ta'sir qiladi. Shuning uchun ham antiseptikaning mazkur turi qo'llanilayotgan davo muolajalari vaqtida ishlatilayotgan moddalarning dozalari (miqdorlari)ni qat'iy me'yorlash shart.

Biologik antiseptika. Biologik antiseptikada mikroblarning o'sishi va rivojlanishini to'xtatuvchi biologik vositalar yordamidagi ta'sirlar ko'zda tutiladi. Bular:

- 1) antibiotiklar;
- 2) bakteriofaglar;
- 3) antitoksinlar (qoqsholga qarshi, difteriya (bo'g'ma)ga qarshi zardoblar).

Aralash antiseptika. Mikroblarning hujayralari va makroorganizmlarga ta'sir doiralarini o'rganayotganda antiseptika turlarining o'rnini almashtirish mumkin emas. Chunki ularning ta'sir kuchlari hamjihatlikda ortib boradi. Mikroblarga qarshi ta'sirini oshirish uchun antiseptikaning bir nechta turini birgalikda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Masalan, bugungi kunda jarohatlarni davolash maqsadida birlamchi jarrohlik yo'li bilan ishlov berilayotganda (mexanik va kimyoviy antiseptika), u biologik (anti- biotiklar va qoqsholga qarshi zardoblarni yuborish) antiseptika bilan to'ldiriladi va qo'shimcha ravishda fizioterapevtik muolajalar tavsiya etiladi.

Antiseptika qo'llanilishiga qarab, mahalliy va umumiy antiseptika muolajalariga bo'linadi. O'z vaqtida mahalliy antiseptika ikkiga, yuzaki va chuqur turlarga bo'linadi. Mahalliy yuzaki turi asosan jarohat yuzasiga har xil sepmalar, malhamlar qo'yish hamda jarohat yuzasi va bo'shliqlarini yuvish muolajalaridan iborat. Mahalliy chuqur antiseptika turiga yallig'lanish o'chog'i va jarohat atrofidagi to'qimalarga inyeksiya yo'li bilan moddalarni yuborish (sanchib qo'yish va har xil blokadalar) kiradi. «Katta zararsizlantiruvchi davolash» yoki umumiy antiseptika tadbirlari deganda organizmni antiseptik moddalar (antibiotik, sulfanilamid) bilan to'yintirish va moddalarning qon aylanish doirasi orqali jarohatga yetib kelib, mikroblarga ta'sir etishi tushuniladi. Amaliyotda keng qo'llaniladigan antiseptik moddalarni 10 ta asosiy guruhga bo'lib o'rganish mumkin.

Xulosa: Asseptika — tibbiyotda, sanitariya sohasida va shaxsiy gigienada mikroorganizmlar bilan kurashish uchun muhim usul hisoblanadi. Bu metodlar infeksiyalarning tarqalishini kamaytiradi, bemorlarning sog'lig'ini himoya qiladi va xavfsiz tibbiy muhit yaratadi. Asseptikaning samarali qo'llanilishi inson salomatligini saqlashda va jamoat sog'lig'ini yaxshilashda katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR:

1. Pervaya dovrachebnaya pomosh (pod. red. prof. V. M. Velichenko i prof. G. S. Yumasheva). Moskva. 1989 g.
2. M. N. Maxsumov Vrachgacha birinchi tibbiy yordam (ma'ruzalar matni). Toshkent, 2000 y.
3. Patologiya asoslari va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. A. T. Nikboev, Yu. Arslonov, F. Jabborov. Toshkent, 2001 y.

4. Birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha qo'llanma. O. M. Muxitdinova, Sh. T. Yusupov. Toshkent, 2003 y.
5. Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish. Prof. F. G. Nazirov tahriri ostida. Toshkent, 2003 y.
6. V.I. Kravchenko, A.N. Tarasov. (2005). Xirurgiya asoslari. – Tibbiyot nashriyoti. Ushbu kitobda jarrohlik amaliyotlari va asseptik muhit yaratish usullari haqida batafsil ma'lumotlar mavjud.
7. N.N. Filatov. (2012). Infektsiya va mikrobiologiya. – Tibbiyot nashriyoti. Asseptika va antiseptika usullari, mikroorganizmlarni yo'q qilish usullari haqida to'liq tushuncha beradi.
8. S.B. Vishnevsky. (1994). Jarrohlik amaliyotlari va infektsiyalarning oldini olish. – Tibbiyot akademiyasi. Kitobda asseptika va antiseptika, infektsiyalarning oldini olish bo'yicha nazariy va amaliy jihatlar keltirilgan.
9. B. M. Shtern. (2003). Yaralar va infektsiyalar bilan ishlash. – Moskovskiy tibbiyot nashriyoti. Yaralarga ishlov berishda asseptika qo'llanilishi haqida ma'lumot beradi.
10. R.M. Sidiqov. (2010). Jarrohlik amaliyotlarida mikrobiologiya va asseptika. – Toshkent, "O'quv nashriyoti". Jarrohlik amaliyotlarida asseptik holatni yaratish va mikroorganizmlarni nazorat qilish usullari.
11. A.A. Kharitonov. (2011). Gospital infektsiyalari va ularni oldini olish. – Tibbiyot va sanitariya nashriyoti. Gospital infektsiyalarini tahlil qilib, ularning oldini olishning samarali usullari, shu jumladan asseptika metodlarini taqdim etadi.
12. M.I. Kaplan. (2007). Xirurgik infektsiyalar va ularni oldini olish. – Yuridik tibbiyot nashriyoti. Asseptika, antiseptika va infektsiyalarning oldini olish bo'yicha tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma.
13. L.A. Tishchenko, V.E. Fedin. (2014). Tibbiy sanitariya va asseptika asoslari. – Tibbiyot akademiyasi nashriyoti.